

to the tremolo not only as a specific method of producing a sound on domra, capable of conveying the entire palette of human feelings, but as a specific means of artistic expression, incorporating this technique into the intonation concept. We refer to the main means of musical expression – articulation, dynamics, and agogica.

Key words: intonation, domra, performing, tremolo, dynamics, touches.

UDC 78.091:780.614.11

THE INTONATION IN DOMRA PLAYING

Belousova Svetlana – Lecturer, Department of folk Instruments,
National Tchaikovsky Music Academia of Ukraine,
Kyiv

This article highlights the important role of intonation, while playing a musical instrument in the process of performing a musical piece, while underlining the relevance of this matter in the context of domra's establishing itself on academic stage and today's rapid development of domra playing school. The lack of researches dedicated to exploring the mechanisms through which the intonating on domra can be realized is mentioned too. In a situation where there is no clearly defined teaching system for introducing the beginners to the basics of intonation, the works by Valeriy Ivko, that suggest an effective mechanism for mastering intonation on domra, are of great importance.

The crucial features of V. Ivko's concept are: consistency in developing within a domra player the elements of intonation culture, introducing the latter into the artistic activity and providing a structured method of learning which is universally efficient on every level of musical education. We refer to the main means of musical expression – articulation, dynamics, and agogica. Among specific domra techniques the tremolo is analysed. The author of the article refers to the tremolo not only as a specific method of producing a sound on domra, capable of conveying the entire palette of human feelings, but as a specific means of artistic expression, incorporating this technique into the intonation concept.

Key words: intonation, domra, performing, tremolo, dynamics, touches.

Надійшла до редакції 6.11.2018 р.

УДК 78.03(477)

КОМПОЗИТОРСЬКА ТВОРЧІСТЬ ОЛЕНИ СЕРОВОЇ: ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ

Перцов Микита Олегович – кандидат мистецтвознавства,
викладач кафедри камерного ансамблю,
Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського, м. Київ
nikitaflute@gmail.com

Окреслено особливості життєвого та творчого шляху української композиторки Олени Серової. Виділено основні принципи композиторського мислення авторки. Визначено, що її творчий підхід дотичний специфіці настанов, які актуалізуються в культурі постмодерну. Підкреслено активну участь О. Серової у тих проектах, що відбуваються в сфері академічної музики, і в якості організатора, і в якості учасника. Відзначено, що для її творів притаманне поєднання новацій та певних традицій. Вихідним пунктом є звернення до українського фольклору, традиційних жанрів і форм та використання елементів провідних композиторських технік ХХ ст., як-то мінімалізму, сонорики, що допомагають втілювати потрібне образне наповнення.

Ключові слова: О. Серова, композитор, постмодерн, традиція, фольклор, нові техніки композиції.

Постановка проблеми. Українська композиторська школа на даний час представлена великою кількістю музичних напрямів, в яких працюють чимало композиторів. Ряд авторів надають перевагу певному жанру чи виконавському складу. Так, у творчості київської композиторки О. Серової провідне місце відводиться інструментальній музиці. Питання наявності традицій, закладених у музичній культурі її попередниками та відкриття власних новацій є таким, що мало досліджене в українському музикознавстві.

Останні дослідження та публікації. Аналіз композиторської діяльності О. Серової є актуальним завданням, адже фактично немає наукових праць, де б здійснювалось обґрунтування її творчих принципів, окрім розробки автора статті [3]. Відповідно, задля вирішення поставленого завдання варто екстраполювати особливості композиторського підходу Г. Гаврилець, навчання у якій справило чималий вплив на становлення О. Серової. В розробці Т. Багрій [1] висвітлено особливості творчості Г. Гаврилець. Особливості впливу постмодернізму на принципи музичного мислення ХХ–ХХІ ст. окреслено в праці О. Протопопової [5]. Відомості про композиторську діяльність та досягнення О. Серової наявні в публіцистичних статтях [2, 4]. Важливу роль для розуміння творчих принципів О. Серової має стаття композиторки, присвячена висвітленню специфіки втілення мінімалізму в українському музичному просторі [6].

Мета статті полягає у дослідженні особливостей творчості київської композиторки О. Серової, виявленні її місця в контексті світової і вітчизняної музичної культури.

Дана мета реалізується через виявлення тих традицій, що успадковуються авторкою та її власних відкриттів у сфері інструментальної музики.

Вклад матеріалу дослідження. О. Серова – провідна українська композиторка, яка хоча й належить до молодого покоління, вже посіла чільне місце в українській музичній культурі ХХІ ст. Народилася вона в 1983 р. і з чотирьох років почала займатися грою на фортепіано під керівництвом матері, яка свого часу навчалася на фортепіанному відділі Київського музичного училища ім. Р. Глієра (нині Київський інститут музики ім. Р. Глієра). Згодом було навчання в Київській музичній школі № 20, де гра на фортепіано та вивчення теоретичних дисциплін доповнилось першими спробами композиції. Під час навчання на теоретичному відділі згаданого училища, Серова продовжила писати твори. Значний вплив на її бажання стати композитором мали заняття з композитором О. Канерштейном. Навчаючись у Національній музичній академії України ім. П. І. Чайковського композиції у Г. Гаврилець, Серова успадкувала чимало рис, притаманних її педагогу з фаху.

Для творчості Г. Гаврилець, яка вплинула на формування індивідуального композиторського стилю О. Серової, притаманне поєднання інтересу до фольклору та новітніх композиторських технік. Ганна Гаврилець – видатна композиторська особистість України ХХІ ст. Як зазначав А. Лещенко, багато її творів «отримали значення класики», оскільки вони відзначаються високою художністю, майстерним поєднанням класичних традицій із новітніми засобами композиторської техніки, особливим відчуттям на генетичному рівні багатючих фольклорних джерел» [1; 156]. Г. Гаврилець, особливо у сфері хорової музики, намагалась творчо переосмислити традиції композиторів минулих століть, як-то М. Дилецького, М. Березовського, Д.Бортнянського та надати їм нових сенсів. О. Серова брала участь у стипендіальній програмі «Gaude Polonia» Міністра культури і національної спадщини Республіки Польща (стажувалася у Зб. Буюрського).

У 2011 р. О. Серова стала членом НСК України. Вона є учасницею багатьох міжнародних фестивалів, її музика звучала у «Музичних прем'єрах сезону» (Україна, Київ), міжнародному форумі «Музика молодих» (Україна, Київ), Music Marine Fest (Україна, Одеса), «Київ Мюзік Фесті» (Україна, Київ), «Два дні та дві ночі нової музики» (Україна, Одеса), «Гогольфест» (Україна, Київ), «Контрасти» (Україна, Львів), «Харків М'юзік Фест» (Україна, Харків), а також за кордоном на фестивалях та музичних проектах, серед яких «Діалоги» (Білорусь, Мінськ), «ХХІ Дні Музики Краківських композиторів» (Польща, Краків), «25 Jahre gute, spannende, aktuelle Musik – Das Festival» (Швейцарія, Цюріх), «Дні української музики у Варшаві» (Польща, Варшава) тощо. В 2013 р. Серова стала лауреатом Премії ім. Л. Ревуцького за створення симфонічних та камерних творів 2010–2012 рр. «Премію присуджено О. Серовій за симфонічні і камерні композиції 2010–2012 рр., серед яких Концерт для фортепіано і симфонічного оркестру, твори для камерних ансамблів – «The Face II» (для флейти, гобоя, валторни, скрипки, віолончелі та фортепіано); «Останній листок» за мотивами однойменного оповідання О'Генрі (для флейти, кларнету, скрипки, віолончелі, контрабасу, фортепіано та перкусії) тощо» [4].

Серову завжди цікавила не лише практика написання творів, а й теоретичний вимір, пов'язаний з обґрунтуванням рис, притаманних сучасній музичній культурі. В 2015 р. вона захистила дисертаційне дослідження «Парадигма мінімалізму у просторово-часових вимірах музичної культури постмодерну».

Краще зрозуміти сутність творчого підходу О. Серової можна звернувшись до різних аспектів її діяльності, яка не обмежується написанням творів. З 8 по 20 квітня 2016 р. у Києві проходив масштабний фестиваль сучасної академічної музики «Музика молодих», де О. Серова виступила у якості артистичного директора фестивалю. Цей фестиваль виник завдяки діяльності таких провідних композиторів, як І. Щербаков та Г. Гаврилець, які спробували у 1992 р. облаштувати в рамках весняного фестивалю «Прем'єри сезону», проект, на якому могли б представити свої твори молоді композитори-академісти. Чи не найголовнішою ознакою проекту стало те, що він продовжив своє існування та став платформою, завдяки якій стимулювався розвиток сучасної української музичної академічної культури. Потреба представляти твори молодих композиторів сприяла появі нових виконавських колективів, які прагнули грати музику своїх сучасників.

О. Серова вказує на те, що в даний час виникає чимало ансамблів, які орієнтуються на виконання сучасної академічної української музики. «Водночас активізувався інтерес до нової музики й у самих музикантів-виконавців. Наприклад, якщо на початку 2000-х у Києві був лише один ансамбль «Рикшет», який вужко спеціалізується на виконанні лише сучасної академічної музики, то

на сьогодні подібних колективів вже щонайменше 6: крім «Рикошету», це «Ensemble Nostri Temporis», «Sed Contra Ensemble», «Armonia Ludus», «Гольфстрім», «Вухо-ансамбль». І продовжують з'являтися нові ініціативи» [2].

О. Серова працює у різних жанрах академічної музики, маючи у своєму доробку: цикл фортепіанних п'єс за романом Р. Желязни «Хроніки Амбера», «Варіації на власну тему» для скрипки соло, Варіації для фортепіано, низку камерно-інструментальних творів («Осінній берег» для кларнета, віолончелі, фортепіано та перкусії; «Гра відображень» для кларнета, віолончелі, фортепіано та вібрафона; Сюїта для струнного квартету; «Музика для чотирьох флейт»; Соната-Поєма для скрипки та фортепіано), Симфонія «Хтон», «Токата» для духового оркестру, «Концертіно» та ін. творів.

Активна участь О. Серової у тих проектах, що відбуваються в сфері академічної музики і в якості організатора, і в якості учасника дають змогу стверджувати, що вона добре обізнана у наявних тенденціях. Проте її творчий підхід як композитора є поєднанням новацій та певних традицій. Мається на увазі, що вона знайшла власний шлях, який не полягає у гонитві за останніми новинками, пов'язаними з техніками композиції, а прагне сконцентрувати увагу на передачі художніх образів, зрозумілими публіці. Причому за умови потреби, авторка використовує принципи мінімалізму, застосовуючи їх у творах, що мають риси й інших композиційних технік, наприклад, сонорики. «Сучасні композиторські техніки, такі, як сонорика, алеаторика, полістилістика, мінімалізм та ін., сьогодні можуть гармонійно поєднуватися в рамках одного художнього твору, оскільки складний художній задум композитора кінця ХХ ст. вже не здатний обмежитися лише одним з технологічних прийомів» [5; 39].

Доволі часто Серова використовує принцип репетитивності, який для неї постає провідним задля досягнення потрібного виразного звучання. Репетитивність є у «Колісковій» для фортепіано (2003 р.), другій частині Сонати для скрипки та фортепіано (2004 р.), творі «Осінній берег» для камерного ансамблю (2006 р.), а також у творі «Зимова казка» для флейтового септету (2008 р.). «Найцікавішим експериментом із поєднання техніки мінімалізму із сонористикою стала п'єса «You can feel» для 5 виконавців (2012 р.). У ній початковий паттерн, повністю позбавлений природних звучань музичних інструментів, на певному етапі повторень починає поступово трансформуватись шляхом пророщування «живих» інструментальних звуків крізь механізовану фактуру різноманітних варіацій звуковидобування» [6; 54]. Автор поєднує повторення матеріалу, поступово трансформуючи фактуру, що споріднює з мінімалізмом, проте яскравість драматургічного розвитку є такою, що більше відповідає кульмінаційним розділам, характерним експресіонізму.

Якщо звернутись побіжно до флейтових творів композиторки, то їх чимало. Це і концерт для флейти з оркестром «Faces», соната для флейти і фортепіано, ансамблевий твір «Зимова казка» (2008 р.) для септету флейт (чотирьох флейт, двох альтових флейт та басової флейти), твір «Щедрий вечір» – це обробка Б. Сегіна української народної пісні, яку для октету флейт (флейта пікколо, чотири великі флейти, дві альтові флейти та басова флейта) переклала О. Серова. Окрім цього, в творчому доробку композиторки є й твір для флейти соло «Pop-sa». Даний інтерес до інструменту свідчить про те, що авторка надає перевагу тембру флейти, яка має великі виразні та технічні можливості. Досить неоднозначним є те, що авторка надає перевагу монотембровому виконавському складу, тобто ансамблю флейт. У цьому полягає новаторство композиторки, адже даний вибір зумовлює «ряд труднощів виконавського характеру, що пов'язані з необхідністю диференціювати окремі лінії в рамках моно тембрового звучання» [3; 76].

Уже відзначалось, що творчий підхід автора може проявлятися не лише у його музичних опусах, а й більш наочно, і його теоретичних працях. Надзвичайно влучними є слова композиторки, пов'язані з виокремленням рис мінімалізму в українській композиторській сучасній музиці. Вони в повній мірі корелюють із творчим кредо композиторки, розкриваючи сутність її підходу. «Специфікою творів українських композиторів, творчість яких кореспондується з мінімалізмом, стали спрямованість на концептуальність, сакральність, естетичні та мистецькі ідеали минулого, фольклор, що сприяє усвідомленню безперервності зв'язку часів, а також інтуїтивна орієнтованість на одухотвореність принципів «повернення до гармонії», рівноваги традицій і новаційності, відновлення й оновлення національного» [6; 55].

Власне підхід композиторки є таким, що вбирає різні компоненти, які здавалося б важко поєднувати – фольклор, сучасні техніки композиції. Проте вона надзвичайно майстерно сполучає все це, намагаючись відтворити власне бачення світу, як такого, де все взаємопов'язане – історія та сучасність, минуле та майбутнє. Її стилістичні виміри позбавлені певних кордонів, вбираючи досягнення різних напрямків. «Отже, у творах сучасних українських композиторів виникає неординарна стилістика, яка сприяє оновленню музичної культури. Вона поєднує традиційність та

спадкоємність з музикою попередників, що проявляється у тісному зв'язку з фольклорним началом і спільності ладогармонічних компонентів та новаторських підходів, що сприяє переосмисленню ролі традиційних інструментів та пошукам нових виконавських складів» [3; 76].

Висновки. О. Серова є композиторкою, яка хоча й залишається представницею молодого покоління, утім уже посіла чільне місце в українській академічній музичній культурі. Її творчі принципи відповідають тим тенденціям, які притаманні музичному постмодернізму. В рамках творів вона поєднується традиційне та новаторське начала. Вихідним її пунктом є звернення до українського фольклору, традиційних жанрів та форм, що були вже представлені в українській музичній культурі. Разом із тим вона використовує елементи провідних композиторських технік ХХ ст., як-то мінімалізму, сонорики, що допомагають втілювати потрібне образне наповнення. Новаторським началом є використання монотембрових флейтових складів, використання яких є свідченням невинних творчих пошуків О. Серової.

Перспективи подальших досліджень полягають у висвітленні особливостей творчості провідних сучасних композиторів сьогодення, що дозволяє стверджувати про високий рівень національної музичної культури, представлені не лише класиками, а й молодою генерацією.

Список використаної літератури

1. Багрій Т. Творчість Ганни Гаврилець: від витоків до світового визнання. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2013. № 2 (11). С.153–156.
2. Єгорова В. Обмеження для учасників фестивалю «Музика молодих» було лише одне – професіоналізм [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ua.112.ua/interview/olena-sierova-obmezhennia-dlia-uchasnykiv-festyvaliu-muzyka-molodykh-bulo-lyshe-odne--profesionalizm-303561.html>
3. Перцов М. О. Особливості флейтового ансамблю на прикладі творчості Олени Серової. *Мистецтвознавчі записки*. 2017. Вип. 31. С. 70–76.
4. Премію ім. Л. М. Ревуцького 2013 р. отримала композиторка Олена Серова [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/10E65F47B0F30439C2257B1F003E7BF8?OpenDocument>.
5. Протопопова О. Музичний постмодернізм: досвід опрацювання проблеми. *Київське музикознавство. Культурологія та мистецтвознавство*. Київ, 2011. Вип. 38. С. 33–41.
6. Серова О. Ю. Стильова валентність мінімалізму в українському музичному просторі. *Мистецтвознавчі записки*. 2014. Вип. 26. С. 48–56.

References

1. Bahriy T. Hanna Havrylets' creative work: from the beginnings to the worldwide acceptance. *Naukovy`j visny`k Melitopol`s`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu*. 2013. № 2 (11). S.153–156.
2. Yegorova V. Obmezhennya dlya uchasny`kiv festy`valyu «Muzy`ka molody`kh» bulo ly`she odne – profesionalizm. [Elektronny`j resurs]. Rezhym dostupu: <https://ua.112.ua/interview/olena-sierova-obmezhennia-dlia-uchasnykiv-festyvaliu-muzyka-molodykh-bulo-lyshe-odne--profesionalizm-303561.html>
3. Pertsov M. O. Osobly`vosti fleytovogo ansamblyu na pry`kladi tvorchosti Oleny` Syerovoyi. *My`stecztvoznachchi zapu`sky`*. 2017. Vyp. 31. S. 70–76.
4. Premiyu im. L. M. Revucz`kogo 2013 roku otry`mala kompozy`torka Olena Syerova [Elektronny`j resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/10E65F47B0F30439C2257B1F003E7BF8?OpenDocument>.
5. Protopopova O. Muzy`chny`j postmodernizm: dosvid opracyuvannya problemy`. *Ky`yivs`ke muzy`koznavstvo. Kul`turologiya ta my`stecztvoznachstvo*. Kyiv, 2011. Vy`p. 38. S. 33–41.
6. Serova O. Yu. Sty`l`ova valentnist` minimalizmu v ukraiyins`komu muzy`chnomu prostori. *My`stecztvoznachchi zapu`sky`*. 2014. Vyp. 26. S. 48–56.

КОМПОЗИТОРСКОЕ ТВОРЧЕСТВО ЕЛЕНА СЕРОВОЙ: ТРАДИЦИИ И НОВАЦИИ

Перцов Никита Олегович – кандидат искусствоведения,
преподаватель кафедры камерного ансамбля,
Национальная музыкальная академия Украины им. П. И. Чайковского,
г. Киев

Обозначены особенности жизненного и творческого пути украинского композитора Елены Серовой. Выделены основные принципы композиторского мышления автора. Определено, что ее творческий подход тождественен специфике установок, которые актуализируются в культуре постмодерна. Подчеркнуто активное участие Е. Серовой в тех просктах, которые происходят в сфере академической музыки, и в качестве организатора, и в качестве участника. Отмечено, что для ее произведений присуще сочетание новаций и определенных традиций. Исходным пунктом является обращение к украинскому фольклору, традиционным жанрам и формам, и также использование элементов ведущих композиторских техник ХХ века, как то минимализма, сонорики, которые помогают воплощать нужное образное наполнение.

Ключевые слова: Е. Серова, композитор, постмодерн, традиция, фольклор, новые техники композиции.

COMPOSER'S CREATIVITY OF OLENA SEROVA: TRADITIONS AND NOVATIONS

Pertsov Nikita – Ph.D., Lecturer, Department of Chamber Ensemble
Petro Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Kyiv

The article outlines the peculiarities of the life and creative path of Ukrainian composer Olena Serova. The basic principles of author's creative thinking are highlighted. It is determined that her creative approach is tangent to the specifics of the guidelines, which are actualized in the culture of postmodern. The active participation of O. Serovoy in those projects that take place in the field of academic music, as an organizer, and as a direct participant are noticed. It is noted that in her works there is a combination of innovations and certain traditions. The starting point is an appeal to Ukrainian folklore, traditional genres and forms, as well as the use of elements of the leading composite techniques of the 20th century, somewhat of minimalism, of sonorism, which help to implement the desired image filling.

Key words: O. Serova, composer, postmodern, tradition, folklore, new techniques of composition.

UDC 78.03(477)

COMPOSER'S CREATIVITY OF OLENA SEROVA: TRADITIONS AND NOVATIONS

Pertsov Nikita – Ph.D., Lecturer, Department of Chamber Ensemble
Petro Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Kyiv

The aim of the article is to study the peculiarities of the work of the Kyiv composer Olena Serova and to identify her place in the context of world and domestic musical culture. This goal is realized through the discovery of those traditions inherited by the author and her own discoveries in the field of instrumental music.

Research methodology. Works analyzed, where contemporary academic art is considered. A number of publications devoted to the specifics of the music postmodern are used. The theoretical views of the composer are investigated.

Conclusions. Olena Serova is a composer of the younger generation. She has already taken a prominent place in the context of Ukrainian academic music culture. Her creative principles correspond to the tendencies that are inherent in musical postmodernism. A part of the works of the author combines a traditional and innovative ground. The starting point is an appeal to Ukrainian folklore, traditional genres and forms that were already presented in the Ukrainian musical culture. However, the author uses the elements of the leading composer techniques of the XX century, somehow minimalism, sonorism, which help to implement the desired image filling.

Novelty. The analysis of O. Serova's composer's activity is an actual task, since there are currently no scientific works in place where the justification of her creative principles, in addition to the author's development.

The practical significance is to highlight the peculiarities of the work of leading modern contemporary composers, which suggests a high level of national musical culture, presented not only by classics but also by young generation.

Key words: O. Serova, composer, postmodern, tradition, folklore, new techniques of composition.

Надійшла до редакції 1.09.2018 р.

УДК 785.6 (477):788.1/4

**ЖАНР КОНЦЕРТУ ДЛЯ МІДНИХ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ
У ТВОРЧОСТІ Й. ЕЛЬГІСЕРА**

Палійчук Ірина Степанівна – кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»
paliichuk@i.ua

Розкрито жанрово-стильові особливості концертних творів за участю мідних духових інструментів Й. Ельгісера. На основі аналітичної характеристики двох Концертино для труби та фортепіано, Концерту для валторни та фортепіано (2002 р.) визначено, що цим творам притаманне неоромантичне спрямування, мелодійність, опора на елементи музичного фольклору, сучасна гармонія. Зроблено висновок, що аналізовані композиції концертного жанру Й. Ельгісера, поруч із авангардовими й епатажними опусами С. Жазитька, Л. Юріної, К. Цепколенко, А. Загайкевич та інших авторів, виявляють міцний зв'язок із класико-романтичними традиціями, що виявляються у законах драматургії та формотворенні, музичній мові, оптимістичному закінченні композицій, що кореспондують із життєстверджуючим світоглядом композитора.

Ключові слова: жанр, концерт, мідні духові інструменти, Й. Ельгісер, українська музика.

Постановка проблеми. Український концерт для мідних духових інструментів є важливою жанровою галуззю репертуару музикантів. Упродовж другої пол. ХХ ст. він пройшов значний еволюційний шлях, який можна поділити на наступні часові відрізки: